

NEHÁNY ÚJ ÉS MÁR ISMERT MOLLUSZKUMFAJ A KRASSÓSZÖRÉNYI HEGYSÉG ALSÓKRÉTAKORÚ LERAKÓDÁSAIBÓL.

Irta: † NAGYSURI BÖCKH JÁNOS.

— A VI. táblamelléklettel és az 50—51-ik ábrával. —

Bevezető.

Igazgatói tevékenységének utolsó idejében, 1906-ban és 1907-ben, Böckh János némi időt szakított magának arra, hogy a Krassószörényi Hegységben végzett részletes geológiai felvételei közben gyűjtött kővületeket meghatározhassa. Ezen foglalkozása és tanulmányozása közben több olyan alsókrétakorbeli kagyló- és csigaalakra akadt, amelyeket új fajoknak ismert fel. Ezek a kővületek az említett hegység Ny-i mezozoos vonulatából, nevezetesen Újsopot, Kohldorf és Koronini környékéről valók, és pedig az alsókrétabeli rétegekből. Ezeknek az új fajoknak a közlését annál kevésbé akarjuk késleltetni, mert kegyeleti kötelességet teljesítünk azzal, ha örökre elköltözött mélyen tisztelt barátunk és szaktársunk ez utolsó szellemi hagyatékát mielőbb a nyilvánosságra hozzuk abból a hegységből, amelynek nehéz kibetűzésén oly rajongóan esüngött.

A következőkben adjuk a fajok leírását abban a sorrendben, amint azt Böckh János megírta.

T. ROTH LAJOS.

A kővületek leírása.

Icanotia Rothii n. sp.

— Rajza a VI. tábla 1. ábráján. —

Az Újsopot (Bucsává)-tól nyugatra (Krassó-Szörénymegye) fekvő Valea Hurku, amely mint Valea mare is ismeretes, alsókrétabeli mészköveiből egy kőmagot gyűjtöttem, amely a *Stoliczka* által felállított s a *Baroda*-nem valószínűleg csak alnemének tekintett *Icanotiához* soro-

landó,¹ amelynek típusául ő a gosaubeli *Psammodia impar* ZITT.-fajt² idézi.

Példányunk házának nyújtott alakja, alsó- és zárélének csaknem párhuzamos volta és búbjának elhelyezkedése folytán igen hasonlít ehhez. A kőmag hátulsó része, amely körülbelül szintúgy végződik, mint a gosaubeli fajnál, sűrűn álló finom vonalakkal ékesített, amelyek igen közel vannak egymáshoz, miáltal a mi példányunk eltér az *Icanotia impar* ZITT. sp.-tól, azonkívül elülső része is jobban keskenyedik, mint az utóbbinál. A *Barodia (Icanotia) elicita* STOL. (l. c. Pl. IV. Fig. 16. p. 168) hátulsó része vonalainak finomsága és sűrűsége által, a mi követülünkre jobban emlékeztet, de házának külső alakja által az utóbbi-tól eltér. Ezt kell mondanom a *Solen elegans* MATH.³-al, úgyszintén a *Psammodia Studeri* PICT. és RENEV.-vel⁴ szemben is. A *Capsa elegans* D'ORB.,⁵ amelyet ZITTEL K. A. a gosaubeli *Ps. impar*al volt hajlandó azonosítani, azt hiszem, már hátulsó része durvább bordázása és kerekesebb volta által is különbözik példányunktól.

Ezt az alakot TELEGDI ROTH LAJOS nevével vezetem be az irodalomba. Hosszúsága 51 mm; magassága 20 mm.

Előfordult: Újsopot (Bucsáva) mellett a Valea Hurkuban, a Csukáru lui Merkán oldala orbitolinadús rétegeinek közvetlen fekvőjében világosbarnás urgo-aptieni mészkőben.

Nucula sp. indet.

— Rajza a VI. tábla 2. ábráján. —

Az Újsopot (Krassó-Szörénymegye) melletti Valea Hurku urgo-aptien mészkővében az *Icanotia Rothii*vel egy-ugyanazon világosbarnás mészkőből egy kisebb sérült kagyló-kőmag került a kezembe, amely *nuculá*hoz látszik tartozni, de bővebb leírásra nem alkalmas. Annnyit azonban mondhatok, hogy a ház kőmagja sűrű koncentrikus bordázással bír, amelyet, legalább a mellső részen, haránt vonalzás keresztez, miáltal

¹ Palæontologia Indica. Cretaceous Fauna of Southern India. Vol. III. Dr. FERD. STOLICZKA. The pelecypoda. pag. 145.

² Dr. KARL A. ZITTEL. Bivalven der Gosaugebilde etc. Denkschriften der k. Akad. d. Wissenschaften, mat.-nat. Classe XXIV. Bd. Wien 1865. pag. 120. Taf. II. Fig. 4.

³ PHILIPPE MATHERON. Catalogue méthodique etc. Marseille. 1842. Pl. 11. Fig. 3. pag. 134.

⁴ F. J. PICTET et EUG. RENEVIER. Description des fossiles du Terrain Aptien etc. Genève. 1858. Pl. VII. Fig. 6. pag. 68 et F. J. PICTET et G. CAMPICHE Terrain Crétacé des Environs de Sainte-Croix III. Genève. 1864—1867. Pl. CX. Fig. 4—5. p. 151.

⁵ Alc. D'ORBIGNY. Pal. française. Ter. Crétacés III. Pl. 381. Fig. 1—2. p. 423.

ott a keresztezési pontokon kis pontocskák képződnek, mint ezt p. o. a *Nucula Jaccardi* PICT. és CAMP. rajza is mutatja (PICTET és CAMPICHE Sainte-Croix III. Pl. CXXIX. Fig. 14b), amelytől azonban példányunk alakjával eltér.

Monopleura imbricata MATH.

Monopleura imbricata MATH. Catalogue Méthodique etc. Marseille 1842. p. 110. Pl. 4. Fig. 1—2.

Caprotina imbricata D'ORB. Paléontol. Française. Terr. Crétac. IV. Paris 1847—1849. p. 239. Pl. 581.

Krassószörénymegyei felvételeim alkalmával egy monopleurát találtam, az egyetlen példány, melyet onnan bírok és sajnos. ez is igen kopott. Annyit azonban megfigyelhetek, hogy alsó fele erős bordázást árul el, amelyet szintén igen erős, de gyengébb növedékvonalak is kereszteznek, miáltal példányunk a fent idézett francia faj mellett foglal helyet. A pántbarázda és a tapadóhely még szintén mutatkozik. A felső fedél alacsony és széles és trilobázást árul el, azonkívül mállása dacára is szintén szélesebb bordázásra enged következtetni, búbja pedig a zár-vonal felé helyezkedik. Az alsó fedélen a *Monopleura imbricatánál* mutatkozó trilobázást már nem figyelhetem meg, de ennek okát példányunk kopott voltában keresem. Hossza mintegy 10 cm, szélessége mintegy 8¹/₂ cm.

Előfordult: Újsopottól ÉNy-ra (Krassó-Szörénymegye), a Néra-áttörés déli oldalában, a Konuna Nyerganului északnyugati lejtőjének *Orbitolina lenticularis* tartalmú urgoaptien-mészkövel borította vonulatán, lazán.

Anatina Hugoi n. sp.¹

— Rajza a VI. tábla 3. ábráján. —

Háza hosszúkás, tojásdad, csaknem egyenlő hosszú oldalú, lapos. Mellső részen hosszan előre nyuló, hegyesedő, mely tekintetben *Anatina Agassizii* D'ORB.-re emlékeztet, amint ezt PICTET² ismerteti, de hátulsó, része kurtább, mint az utóbb említettnél. Az oldalon a búbtól kiinduló, kezdetben kissé előre tartó, de a magasság közepétől kissé behúzódó és inkább egyenesen az alsó szélég lejutó, jól jelölt keskeny barázda van az előttem fekvő kőmagon. Ez irányban kőmagunk az urgonbeli *Anatina Marullensis* D'ORB.³ s az ehhez közalgókhöz hasonlít, úgy mint az a mellső részen levő, de csak az oldalbarázdáig húzódó erős ráncok száma

¹ Ezt az új fajt a szerző fiának: NAGYSÜRI dr. BÖCKH HUGÓ, m. kir. főbányatanácsos és selmecbányai főiskolai tanárnak a tiszteletére nevezte el.

² F. J. PICTET et G. CAMPICHE. Sainte-Croix III. p. 99. Pl. CVII. Fig. 1.

³ F. J. PICTET et G. CAMPICHE. L. c. III. p. 101. Pl. CVII. Fig. 2 3.

a mi példányunkon is bizonyára 15—16-ra felrüg. Hátsó része koncentrikusan finoman vonalzott csakúgy, mint az imént mondott D'ORBIGNY-féle faj és csak a vége, nevezetesen felsőbb részén, látok egy-két kurtább lapos ráncféle emelkedést ismét jelentkezni. Az *Anulina Marullensis* (D'ORB.) PICT. és CAMP.-tól fajunk már mellső részének hosszabb, jobban keskenyedő része által könnyen megkülönböztethető. Hossza 55 mm, magassága 28 mm.

Előfordult: Kohldorfnál (Krassó-Szörénymegye) az ottani Ogasu Canepile felső végén mutatkozó sűrűke barnás, az aptienhez számított márgás homokköben.

Arca Szontaghiana n. sp.¹

— Rajza a VI. tábla 4. ábráján. —

A kőmag, amely előttem fekszik, hosszúkás trapezoidális házra vall és egyenetlen oldalú, amennyiben a búb jobban előre helyezkedik. A rövidebb mellső rész alatt kerekített, de a zárvonalnál miként való végződését kis sérülés folytán nem láthatom. A hátsó hosszú rész meglehetősen tompa szög alatt levágott és ennek alsó végéhez a búbtól egy igen széles párkányvonal húzódik le s közte és a zárvonal közt a kőmag erősen kimélyített házra vall, amelynek az alsó palleális széle gyenge ívalakúnak jelentkezik. Peldányunk egész hosszában végig finom bordázást inkább vonalzást mutat, mely legerősebben a mellső részen emelkedik ki s ott szórtabban is van; az utóbbi helyen egyúttal két erősebb vonal közt egy gyengébb és kurtább látható. Legfinomabban és igen sűrűen mutatkozik a vonalzás a hátsó rész kimélyített részében az éles párkányes zárvonal közötti részen. Növési vonalak nyomai itt-ott szintén megfigyelhetők. Peldányunk általános alakviszonyaival némi hasonlatosságot mutat az *Arca Raulini* (LEYM.) D'ORB.-vel, amint ezt PICTET J. F. és RENEVIER E.² ismertetik meg, de példányunk ettől már hosszabb, nyújtottabb volta és hátsó részének éles párkányvonala folytán különbözik. Ez különbözteti meg alakunkat különben a spanyol alsó aptienbeli *Arca Cymodoce* COQUAND H.-tól³ is, de hátsó része finom vonalzása is. Leginkább közeledik azonban fajunk az *Arca carinata* Sow.-hez⁴ már hátsó éles párkány-

¹ Ezt az új alakot szerzője dr. SZONTAGH TAMÁS, akkori főgeológus, most a magy. kir. Földtani Intézet aligazgatója tiszteletére nevezte el.

² PICTET F. J. et RENEVIER, E. Ter. Aptien de Perte du Rhône etc. Genève 1858. Pl. XV. Fig. 1—3. p. 106.

³ COQUAND H. L'Étage Aptien de l'Espagne. Marseille 1865. Pl. XII. Fig. 7—8. pag. 140.

⁴ A. D'ORBIGNY Paléontol. Française. Terrain Crétacés III. Pl. 313. Fig. 1—3. pag. 214.

vonala és hosszúkás nyújtott alakja által, csak hogy példányunk még hosszabbra nyújtott, mint a gault-cenománbeli faj, keskenyebb és nevezetesen az éles párkányon túl levő kimélyített része sokkal sűrűbben és finomabban van vonalazva, mint ez az utóbb említett gaultfajnál az eset; egyébként példányunk laposabbnak is látszik. Hossza legalább 49 mm, magassága legalább 22 mm.

Előfordult: Kohldorfnál (Krassó-Szörénymegye) az ottani Ogasu Canepile felső végén mutatkozó szürkebarnás, az aptienhez számított márgás homokkőben az *Anatina Hugoival* együttesen.

Trigonia Vectiana Lyc. var. *hungarica* Böckh J.

— Rajza a VI. tábla 5. ábráján. —

A krassószörénymegyei Koronini vidékén az ottani trigoniákban gazdag homokos, sőt kavicsos, szürke vagy sárgás márgás mészben aránylag a *scabrae*-csoport van szaporábban képviselve, nevezetesen pedig egy általában a *Trigonia aliformis* PARK.-ra emlékeztető alak, mely azonban ettől ep azon irányban különbözik, mint a *Trigonia Vectiana* Lyc.¹ vagy pedig a PICTET és RENEVIER² által ugyancsak még a *Trigonia aliformis*hoz, mint aptienbeli féleség állított, a Perte du Rhône-ról való alak, melyet azonban LYCETT a fent idézett helyen a *Tr. Vectiana*-hoz csatolt. A szóban forgó magyar példányok fogyatékos kőmagvain meg igen jól látható az oldalon a mellső rész bordáinak iránya és vastagságának eltérő volta a hátulsó rész egyenesebb, finomabb és sűrűbben álló oldalbordáival szemben, amint ezt az idézett helyen PICTET (l. c. p. 100) is említi. Azt, hogy az oldalbordák krenulatioja nemcsak ezek tetején, hanem oldalán is megvan, amint ezt LYCETT mondja (l. c. p. 123), alakunknál szintén megfigyelhető. A krassószörénymegyei példányokon a hátulsó rész oldalbordái azonban még szűkebben sorakoznak egymáshoz, mint a LYCETT és PICTET által az idézett helyeken lerajzolt alakoknál, miért is fajunkat a *Trigonia Vectiana* féleségének tekintem.

Előfordult: Koronitól K-re (Krassó-Szörénymegye) a Szent-helénára vezető kocsitörvidítésénél a trigoniatartalmú urgo-aptienbeli rétegekben.

¹ LYCETT JOHN. A Monograph of the British Fossil Trigoniae London. 1872—1879. p. 123. Pl. XXIV. Fig. 10—11. Pl. XXV. Fig. 7.

² PICTET F. J. et RENEVIER EUG. Fossiles du Ter. Aptien etc. Genève. 1858. p. 99. Pl. XIV. Fig. 2a—c.

Inoceramus aff. neocomiensis d'ORBIGNY.

Inoceramus neocomiensis D'ORB. Paléont. Franç. Ter. Crétac. III. Paris 1843—1847. p. 503. Pl. 403. Fig. 1—2.

Az itt szóban forgó kis *inoceramus* egyetlen, fogyatékos, jobbára már kőmag, domborúbb fedelének kiemelkedő csőre, mellső részének egyenesen lehúzódo volta, hátulsó részének szárnyiránya és a nagyobbik fedél ráncolódása folytán leginkább a fentidézett neocombeli *inoceramus*-hoz hasonlít.

Előfordult: Károlyfalvától D-re (Krassó-Szörénymegyében) a Págyina ku penne laposában, az ottani Trigonía-tartalmú urgo-aptienbeli sárgás, homokszemes mészkőben.

Arca n. sp. indet.

— Rajza a VI. tábla 6. ábráján. —

Meglehetős rövid, kisebb alak, széles, jól kiemelkedő hübbal. A rossz megtartású kőmag az oldalon sűrűn álló, jól kiemelkedő bordákat figyeltet. A ház hátulsó keskenyedő része csaknem épszög alatt levágott s a kőmag néhány egymástól távolabban álló hosszborða nyomait szintén figyelteti.

Előfordult: Koronitól K-re (Krassó-Szörénymegye), a Szent-helénára vezető kocsit rövidítésénél, a trigonia-tartalmú urgo-aptienbeli rétegekben.

Natica cfr. gaultina d'ORB.

Natica Gaultina. D'ORB. Paléont. Franç. Ter. Crétac. II. Paris 1842—1843. p. 156. Pl. 173. Fig. 3—4.

A *Natica*, melyet e név alatt vezetek be, csak kőmag, ami szabatos meghatározását igen gátolja. Házának alakviszonyai leginkább a gaultbeli *Natica Rauliniana* D'ORB. és *Natica gaultina* D'ORB.-éhez hasonlítanak. Tekervényeinek lép-szözetes volta és a varrat körül mutatkozó tekervényköz, mely ott lapos párkányra látszik utalni, leginkább *Natica gaultina* D'ORB.-ra utal; köldöke azonban valamivel szűkebbnek átszik lenni, mint ez utóbbinál: ez irányban jobban a *Natica Rauliniana*-éhoz hasonlít.

Előfordult: Bozovicstól ÉNy-ra (Krassó-Szörénymegye) Minis völgye, a Gura Golumbului felvigyázó háza közelében levő urgo-aptienbeli mészkőben, a Minis jobbpartján. Gyűjtötte: TELEGDÍ ROTH LAJOS, főbányatanácsos és főgeológus.

Natica Sopotiana n. sp.

— Rajza az 50. ábrán. —

Az előttem fekvő, sajnos, csak kőmag házának általános alakviszonyai folytán legjobban még naticára emlékeztet, még pedig leginkább a neocombeli *Natica Coquandiana* D'ORB.-ra,¹ melynél még valamivel nagyobb is, de ettől már jobban kiemelkedő tekervényei és ezek durva gömbszerű dudorodásai által határozottan megkülönböztethető. A tekervények száma legalább is négy és jól kiemelkedők, a kőmagon a varratnál mély barázda által vannak egymástól elválasztva. Az utolsó, a magasabbban levők felé meglehetősen dülő tekervény közepén kis laposodást

50. ábra. *Natica Sopotiana* n. sp. természetes nagyságában.
Az eredeti példány a m. k. Földtani Intézet múzeumában van.

mutat a kőmagon, amint ez D'ORBIGNY rajzán is látható, még szembe-ötölbben pedig *Natica Gasullae* COQUAND H.-nál.² Példányunk e tekintetben e kettő között áll. Legjellemzőbbek azonban kőmagunk utolsó-előtti és utolsó tekervényén ennek felső részén a varratbarázda külső szélén megfigyelhető, durva, gömbszerű dudorodások, melyek csekély laposodások által egymástól elválasztják. E dudorodások a tekervényeken lefelé mindjobban elhalóan is folytatódnak. Ez utóbbi ékesítés teljesen arra emlékeztet, amelyet Dr. REUSS A. E.³ a felsőkrétabeli *Natica nodosa* GEINITZ-nél tüntet fel, melytől alakunk azonban egyébként igen eltér s

¹ D'ORBIGNY. Paléontol. Franç. Terr. Crétac. II. p. 151. Pl. 171. Fig. 1.

² COQUAND. L'Étage Aptien de l'Espagne. p. 73. Pl. VI. Fig. 1—2.

³ Dr. REUSS. AUG. EM. Die Versteinerungen der böhmischen Kreideformation. I. p. 50. T. XI. Fig. 2.

GEINITZ maga újabban *Neritopsis*hoz állít.¹ A növesi vonalak nyomai kőmagunkon itt-ott még szintén elárulják magukat.

Előfordult: Újsopot mellett, NyDNY-ra (Krassó-Szörénymegye), a Valea Hurku (Valea mare) északi lejtőjében, a Csukaru lui Merkanon valamivel túl északnyugat felé, urgo-aptienben.

Pecten Cottaldinus d'ORB.

Pecten Cottaldinus D'ORB. Paléontol. Franç. Terr. Crétac. III. Paris 1843—1847. p. 590. Pl. 431. Fig. 7—11.

Pecten Cottaldinus PICTET et CAMPICHE. Sainte Croix. IV. p. 197. Pl. CLXVII. Fig. 3.

Pecten Cottaldinus LORJOL. L'Étage Néocomien Moyen du Mont Salève. Genève-Bale. 1861. p. 103. Pl. XIII. Fig. 3.

A Minisvölgy urgo-aptienbeli lerakódásai magasabb része márgás homokköveiből több példányban gyűjtöttem egy pectent. Ezek úgy, mint a többi ott előforduló társkövületek rossz megtartásúak, a héjtől jobbra már megfosztottak és nyomás által is szenvedtek. Egy-két aránylag jobb példánynál azonban tisztán látom az oldalak ama egyenetlen hosszaságát, amelyből azután ama ferdeség következik, melyet d'ORBIGNY rajzai feltüntetnek. Fajunknál a finom, sűrűn álló koncentrikus vonalak is láthatók, szintűgy bizonyos közökben a jobban jelölt szélesebb növesi taglalás. Ama igen finom radiális vonalzás, melylyel *Pecten Cottaldinus* d'ORB. vagy *Pecten lusitanicus* SHARPE (Quarterly Journal Vol. VI. 1850. p. 189. Pl. 24. fig. 3) bír, példányunkon is elárulja magát. Példányunk a kréta-beli pectenek PICTET és CAMPICHE csoportosítása szerint ezek *F*-csoportjába tartozik, ahol leginkább *Pecten Cottaldinus*hoz hasonlít.

Előfordult: Bozoviestől ÉNy-ra (Krassó-Szörénymegye) a Gura Golumbului torkolatánál, az ottani szürke, márgás homokkövekben *Serpula antiquata* Sow.-vel és szénnyomokkal, az urgo-aptienhez sorolt lerakódások felsőbb részében.

Astarte obovata Sow.

Astarte obovata SOW. 1823 Miner. Conch. Vol. IV. p. 73. pl. 353.

Astarte Beaumontii LEYM. 1842. Mém. Soc. géol. de France. V. p. 4. pl. 4. fig. 1.

Astarte transversa LEYM. 1842. id. pag. 4. pl. 5. fig. 5.

Astarte Beaumontii LEYM. D'ORB. 1842. Pal. Franç. Terr. Crét. III. p. 60. pl. 260. fig. 1—5.

Astarte transversa LEYM. D'ORB. id. pag. 61. pl. 261. fig. 1—5.

Astarte obovata SOW. PICT. et RENV. 1858. Ter. apt. p. 86. pl. XI. fig. 1.

A krassószörénymegyei faj, házának alakja és aluntabb részén látható erősebb széles növesi szalagjai és vonalai által legjobban hasonlít

¹ Dr. GEINITZ HANS BRUNO. Das Elbthalgelbirge. Erster Teil. Der Untere Quader. VI. Pelecypoden. (Schluß.) p. 246. (Paläontographica XX. Bd. I. Teil.)

*Astarte transversa*hoz, amint ezt D'ORBIGNY rajza mutatja, amelynek az utóbbi által mondott, kissé négyszögletes voltát sem nélkülözi; ez utóbbi fajt pedig, mint tudjuk, PICTET és RENEV. Ter. Aptien p. 87) a SOWERBY-féle *A. obovata*val egyesíti.

Előfordult: Bozovicstól ÉNY (Krassó-Szörénymegye), a Gura Golumbului urgo-aptienbeli fehércsillámos, márgás homokköveiben, a Riu Alb egy kis mellékárában.

Cypricardia Kohldorfiana n. sp.

— Rajza a VI. tábla 7a, b, c ábráján. —

Jobbára kőmagvakban, amelyek még csak itt-ott mutatnak héjnyomokat, gyűjtöttem Krassó-Szörénymegyében több példányban egy lamellibranchiátát, melyen a zár kifejlődését ugyan, sajnos, nem láthatom, de egész alakjával *Cyprinidák* családjára utal, ahová tehát is állítom.

A fajunkkal hasonló alakok a szerzők által vagy *Cyprina* LAM.-hoz, vagy ennek egyik alneméhez, *Venilicardia Stoliczka*-hoz, de egyes esetekben sőt *Cypricardia* LAM.-hoz is soroltattak, mint p. o. *Cypricardia testacea* ZITTEL¹ a Gosaurétegekből, amely utóbbihoz a mi kövületünk háza egész alakjával külsőleg valóban igen hasonlít, csakhogy ennél nagyobbra fejlődik. A gosaubeli faj és rokonai zárára vonatkozólag azonban ZITTEL megjegyzi, hogy ez *Cyprinához* ép oly közel áll, mint *Cypricardiához*, miért is ezeknek subgenusként való elválasztását nem tartaná céltalannak (id. h. 136. old.). Fajunk háza majd szélesebb, majd hosszúkás trapezoidális alakú, egyenetlen oldalú. Búbja erősen begörcsült és a ház középvonalától kissé jobban a mellső része felé helyezkedik, de szintúgy, mint a gosaubeli fajnál, nem ennek végén áll. A búbok hegyei még héjas példányoknál elég közel jutnak egymáshoz, de a kőmagvakon természetesen meglehetősen távol esnek egymástól. A ház mellső része összehúzott, kerekded; hátulsó része magasabb és kissé rézsút tompított. Felemlítendő továbbá ama erős, olykor igen éles párkányvonal, mely a búból kiindulva az alsó szél hátulsó szögletéhez húzódik le, mellette a hátulsó részen csekély behorpadás látható teljesen, mint ezt a *Cypricardia testacea* ZITTEL rajzán mutatja, de meg kell jegyeznem, hogy azon példányaimnál, hol még a héj foszlánya is megvan, a párkányvonalon túl hátrafelé számítva nemcsak a kissé homorú mező következik, mint ezt ZITTEL az ő fájánál említi (l. c. p. 136) és rajzolja, hanem ennek közepén, de valamivel sőt jobban a párkányvonal felé helyezkedve, egy jól kifejlődött barázda húzódik a búbjától végig lefelé,

¹ Dr. K. A. ZITTEL: Bivalven der Gosaugebilde etc. (Denkschriften der k. Akademie d. Wissenschaften. Wien. XXIV. Bd. p. 136. Taf. IV. Fig. 8a--f.

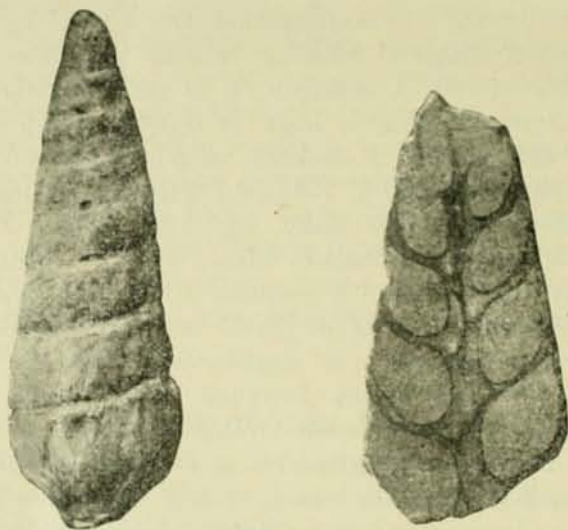
mint ez p. o. *Cyprina Forbesiana* STOLICZKA Fig. 4a és 6c rajzainál is jelölve van.¹ A pajzsmező az előtte fekvő barázdás mezőtől ugyancsak egy párkányvonal által van elválasztva. A ház felülete jól kiemelkedő, erősebb koncentrikus vonalakat mutat, melyek kinőttebb példányoknál valóságos ráncokká is csoportosulhatnak. Példányaink többjénél nevezetesen az alsó szél felé, úgy a kőmagon, mint a héjfoszlányon, sugaras vonalzás is látható. Úgy ez, valamint a krassó-szörénymegyei faj általában nagyobb alakja és hátulso mezeinek határozott barázdája ezt a gosaubeli fent említett fajtól megkülönbözteti.

Előfordult: Kohldorftól DDK-re (Krassó-Szörénymegye) az ottani Ogasu Canepile alsóbb részében mutatkozó forrásnál homokos márgában.

Cerithium Canepileianum n. sp.

— Rajza az 51. ábrán. —

Kohldorftól DDK-re, az ottani Ogasu Canepilében lévő kis forrásnál, valamivel még alantabb az árokban, az előbbiben mint *Cypricardia Kohl-*

51. ábra. *Cerithium Canepileianum* n. sp. kissé nagyítva.

Az eredeti példányok a m. k. Földtani Intézet muzeumában vannak.

dorfiana megismertetett kővülettel, gyakran mutatkoznak cerithiumok, amelyek sajnos, mondható, kivétel nélkül oly kopott, rossz magatartásúak,

¹ STOLICZKA: *Cyprina Forbesiana*. (Cretaceous Fauna of Southern India. Vol. III. p. 197. Pl. IX. Fig. 2—8.)

hogy bővebb ismertetésükről, egyet kivéve, le kellett mondanom, de úgy látszik, új fajok és alakbelileg már mintegy öt különböző fajra mutatnak. Az ékesítésével aránylag még legjobban felismerhető alak az, amelyre a fentebbi nevet alkalmazom. Háza toronyalakú, lefelé szabályosan szélesbedő, tekervényeinek száma mintegy 10-re tehető, amelyek meglehetősen laposak és a varratvonal által egymástól jól elválasztottak. A tekervények felső részén közvetlen a megelőző tekervény varrata alatt gömb-sor emelkedik ki, mely egyik-másik példány utolsó tekervényén egész kiemelkedő párkányszerű vonallá fejlődhetik. Az imént említett felső gömb-sorból különböző vastagságban » növési vonalak húzódnak rézsut előre és lefelé tartva a tekervényeken, miáltal ezek mintegy ferde hossz-bordázást mutatnak az alantabb varratig, mely utóbbi felett a kopott példányaimon itt-ott még finom gömböcskék árulják el jelenlétüket, de jóval gyengébbek, mint a tekervények felső részében. *Cerithium*unk ékesítésével hasonlít a jóval karsúbb *Cerithium terebroides* D'ORB.-hez,¹ még inkább pedig a spanyol aptienbeli *Cerithium Tourneforti* COQUAND-hoz,² mely utóbbi azonban sokkal nagyobb, tekervényei laposabbak és lépcsőzetesek.

Előfordult: Kohldorf-tól DDK-re (Krassó-Szörénymegye) az ottani Ogasu Canepile alsóbb részében mutatkozó forrásnál az aptienbeli homokos márgában.

Kiegészítő megjegyzések.

Az előbbeni sorokban közzétett fajok leírásához legyen szabad itt függelékként még felemlítenem, hogy a szász-kabányai osztálylap múlt (1909) nyári geológiai reambulációja alkalmával, amely reambulációt e lap kiadásával együtt járó magyarázó szöveg megírása tette szükségessé, ugyanazon a helyen és ugyanabból a — még az aptienhez számított — közetből, amelyből BÖCKH JÁNOS az *Anatina Hugoit* és *Arca Szontaghianat* gyűjtötte (Kohldorf D-re eső «Ogasu Canepile»-árok kezdete), *Toxaster* sp., *Inoceramus Salomoni* D'ORB. stb. mellett egy *nautilus* is gyűjthettem, amely a *Nautilus neocomiensis* D'ORB.-val legközelebbi rokonságban van, amelyet azonban fogyatékos megtartási állapota miatt nem merem egyenesen e fajjal azonosítani. D'ORBIGNY e nautilusát a középső neokomból, COQUAND (Monogr. de l'étage aptien de l'Espagne) az aptien felső rétegeiből idézi.

Ugyanolyan márgás homokkőben vagy homokos márgában, mint amilyen a kohldorfi, felvételem alkalmával, 1886-ban, Stájerlaktól DK-re, a Kirsia rosi és Gura Golumbului táján *Inoceramus Salomoni* D'ORB. és

¹ D'ORBIGNY: Paléontol. Franç. Ter. Crétacés. Tome II. p. 352. Pl. 227. fig. 1.

² COQUAND: Aptien de l'Espagne. p. 85. Pl. V. fig. 8.

Crioceras (Ancyloceras) Matheroniamum D'ORB.-t gyűjtöttem. Mindkét helyen (Kohldorf, Og. Cănepile és Stăjerlak, Gura Golumbului, Kirsia rosi) a márgás homokkő közvetlenül a *Requienia Lonsdalei* Sow. sp. és *Orbitolina lenticularis* LAM. jellemezte urgo-aptien mészkő- és mészmárga-komplexumon rajtaül és talán inkább már *gaultnak* nevezhető, amilyennek a krassószörényi hegység 1896-ban kiállított volt geológiai térkép-tablóján Böckh János, felejtethetlen barátommal egyetértően ki is jelöltük. És ezt talán annál inkább megtehetjük, minthogy ugyancsak Stăjerlaktól DK-re, a Gura Izvorului-völgyecske lejtőjén, elszigetelt foltban jelentkező márgás homokkőben, 1885-ben végzett részletes geológiai felvételem alkalmával (Ponyászka-völgy és környéke Krassó Szörénymegyében, Földtani Intézet évi jelentése 1885-ről, 142. l.), a *Lytoceras Sarya* Forb. sp.-t és a *Sequoia Reichenbachi* (Gein. sp.) HEER-t találtam, mely ammonit- és növény-maradvány e homokkő-foszlányon éppen már cénománkorára utal.

Kelt Budapesten. 1910 március hó 20-án.

TELEGDI ROTH LAJOS.

ADATOK A CERITHIUM VIVARII OPPENH. FOCÉN ELŐFORDULÁSÁHOZ.

Írta: VOGL VIKTOR dr.

A kosavini (horvátországi) középső eocén fauna tanulmányozásánál talált engem VADÁSZ M. ELEMÉR dr. legutóbb megjelent munkája «A duna-balparti idősebb rögök őslénytani és földtani viszonyairól». VADÁSZ ebben a munkájában a kódsi ronca-rétegekből *Cerithium vivarium* ír le, ami engem annál közelebről érintett, mert éppen akkor határoztam volt én is meg ezt a fajt a kosavini ronca-rétegekből is. Hogy valóban erről a fajról van itt is szó, azt igazolja az alább következő leírás.

Cerithium vivarii OPPENH.

1896. *Cerithium vivarium* n. mut. OPPENHEIM: Das Alttertiär d. Colli Berici, p. 107. Taf. V, Fig. 3—5. (L. itt a régebbi irodalmat.)

1910. *Cerithium vivarium* OPPENH. — VADÁSZ: A duna-balparti idősebb rögök őslénytani és földtani viszonyai Földt. Int. Évk. XVIII. köt. 135. old. 14. ábra.

Több töredékes, de általában üde felületű példányom van, melyeken a disztítés kitünő állapotban maradt meg. A kanyarulatok laposak, bemélyedt varratok által vannak egymástól elválasztva. A disztítés négy spirális vonal, me-